

به نام خدا

شیوه های تمرکز بخشی و آماده سازی کلاس درس

مهم ترین هدف آموزش و پرورش، تربیت انسانهایی است که قادر به انجام کارهای نوباشنده فقط تکرار چیزهایی که نسل های دیگر انجام داده

اند. انسانهایی خلاق، ابتکار و کاشف. (ژان پیاژه)

کلید واژه ها:

تمرکز بخشی، آماده سازی، آمادگی اخلاقی، هدفهای آموزشی، روشهای فعال تدریس، آستانه تحمل

مقدمه

توانایی مدیریت کلاس درس مقدمه و پیش نیاز آموزش است با کسب دانش و شناخت مهارتهای مدیریت کلاس و اجرای درست آنها معلم می تواند تاثیر و کارایی تدریس خود را افزایش دهد مشکلات رفتاری را کم کند و کلاس درس را به محیطی مناسب و امن برای یادگیری فعال دانش آموزان تبدیل کند.

هر معلمی می تواند با تهدید، زور، نمره و ایجاد ترس دانش آموزان را به سکوت و اطاعت وادارد ولی ایجاد این گونه سکوت عوارض جسمی و روحی نامطلوبی در پی دارد.

در این مقاله بر آنیم که برخی از مهم ترین شیوه های تمرکز بخشی کلاس درس و آماده سازی آن را بیان کنیم.

- مهارت تمرکز بخشی

مجموعه ی روشها و فعالیتهایی که معلم در قبل، شروع و هنگام تدریس بکار می برد تفکر، و حواس دانش آموزان را متوجه تدریس خود کند را مهارت تمرکز بخشی می گویند. بنابراین آنچه گذشت، عواملی وجود دارند که در امر تدریس معلم اخلاص ایجاد می کنند. از این رو، یکی از وظایف مهم او این است که عوامل مخل را با مهارتهای ویژه ای برطرف سازد.

- مهارت آماده سازی

« آماده سازی فعالیتی است که معلم از طریق آن سعی می کند ارتباطی معنی دار بین تجربیات قبلی و انتظارات و نیازهای شاگردان با هدفهای آموزشی کلاس برقرار کند.» معلم پیش از آنکه مطلب اصلی را به دانش آموزان ارائه کند باید ذهن و حواس آنها را برای آموختن درس جدید آماده سازد.

الف) ورود به کلاس برای اولین بار:

یکی از مهمترین شیوه هایی که تاثیر زیادی در تمرکز بخشی در کلاس دارد اولین برخورد معلم با دانش آموزان است همکاران عزیز باید بدانند که هیچگاه دوباره این فرصت را نخواهند داشت که بتوانند همانند روز اول بر روی دانش آموزان تاثیر خوبی و عمیق بگذارند چراکه در هر کاری که با

مردم در ارتباط باشد خاطره ی اولین برخورد بسیار تعیین کننده است و در هیچ شغلی همانند معلمی تاثیر اولین برخورد تا بدین حد اهمیت ندارد.

دراولین ارتباط دانش آموز با معلم برداشت تقریبا پایداری از شخصیت معلم در ذهن او به وجود می آید اگر در این روزهای اولیه در ذهن دانش آموز نسبت به معلم گره منفی ایجاد شود ذهنیت او نسبت به معلم و تدابیر آموزشی و تربیتی او به شدت تحت تاثیر این نگرش منفی قرار می گیرد و تا آخر سال تلاشهای معلم را بی ثمر یا کم اثر می کند. بنابراین دراولین جلسه انتظاراتی را که از دانش آموزان خود دارید به وضوح بیان کرده و کارهای مجاز و غیر مجاز در کلاس را مشخص کنید. شیوه های برخورد با رفتارهای هنجار و ناهنجار را در کلاس برای آنها بیان کرده و به طور خلاصه روش تدریس خود را در طول سال تحصیلی توضیح دهید. سعی کنید حرفی بزنید و قولی بدهید که حتما تا پایان سال تحصیلی بتوانید به آن عمل کنید زیرا در غیر اینصورت با آن چیزی که دانش آموزان از روز اول از شما در ذهن داشتند متفاوت خواهید بود و این خود باعث بسیاری از مشکلات بعدی در کلاس و تدریس شما خواهد شد.

«کوهن» در مورد تاثیرات اولیه برخورد معلم با دانش آموزان در تحقیق خود به این نتیجه رسید که تاثیرات اولیه برخورد معلم با دانش آموزان به گونه ای پایدار تا آخر سال حفظ می شود. او در این پژوهش دریافت که دیدگاه دانش آموزان نسبت به معلم خود در همان دو سه جلسه اول شکل میگیرد و از آن به بعد به ندرت تغییر میکند.

ب) آمادگی اخلاقی و رفتاری برای ورود به کلاس درس:

برای حضور در کلاس سعی کنید همیشه با روحیه ای بالا به دور از ناراحتی و عصبانیت وارد کلاس شوید زیرا دانش آموزان هیچ گناهی ندارند که شما بخواهید ناراحتی حاصل از مشکلات بیرون از کلاس درس را بر سر آنها خالی کنید. شما باید این روحیه را در خود به وجود آورید که در طول یک ساعت و نیمی که می خواهید در کلاس به آموزش دانش آموزان بپردازید مشکلات بیرون از کلاس را در پشت در کلاس جا گذارید و به کلاس بروید. سعی کنید همیشه با ظاهری مرتب و آراسته در کلاس حضور پیدا کنید. احساسات را کنار بگذارید و قاطعانه عمل کنید. هنگام صحبت کردن سعی کنید با تغییر دادن لحن کلامتان حواس دانش آموزان را متوجه خود کنید زیرا اگر بخواهید یکنواخت صحبت کنید حرفهایتان برای دانش آموزان کسالت آور و خسته کننده می شود و آنها را از گوش کردن و یادگیری باز می دارد. از ثابت ایستادن در قسمتی از کلاس و یا نشستن پشت میز برای مدت طولانی در کلاس خودداری کنید با قدم زدن در کلاس هر لحظه دانش آموزان را زیر نظر بگیرید و با آنها تماس چشمی و اسمی داشته باشید و در حین تدریس و در تمام مدت حضور در کلاس درس تماس چشمی با دانش آموزان را قطع نکنید. خلاصه نقش کنترل و هدایت کلاس را خود بر عهده بگیرید.

زمان ورود و خروجتان از کلاس را با نظم و ترتیب خاصی تنظیم کنید زیرا اگر دانش آموزان متوجه شوند که معلمشان در ورود و خروج از کلاس چندان دقیق نیست آنها نیز همین بی نظمی ها را انجام خواهند داد .

(آمادگی علمی:

از نظر دانش آموزان معلمان آنها همیشه در بالاترین سطح علمی قرار دارند و همیشه سوال هایی را که جواب می دهند درست ترین پاسخ ها هستند. به همین علت تلاش کنید که این ذهنیت دانش آموزان در مورد سطح علمی معلم شان را خراب نکنید. بنابراین سعی کنید که در رشته خودتان اطلاعاتتان به روز باشد خصوصا در این دوران که به راحتی بسیاری از دانش آموزان نیز به اطلاعات دست اولی که از وسایل ارتباط جمعی خصوصا اینترنت، مجلات تخصصی و... در رشته ای که شما تدریس می کنید دسترسی دارند.

از آنجائی که شما در طول تدریس خود نیاز به ارتباط متقابل با دانش آموزان دارید، بنابراین باید مخاطبان خود را شناسایی کنید. بدانید در چه شرایطی زندگی می کنند، تا حدی از خانواده آنها مطلع باشید. در این صورت بهتر است که با علوم روانشناسی تربیتی که در زمینه رفتار و برخورد با دانش آموزان وجود دارد نیز خود را به روز کنید. تا بتوانید پیام های یاد دهی خود را شفاف منتقل کنید.

توجه به موارد زیر می تواند در زمینه آمادگی علمی تا حدود زیادی به شما کمک کند.

۱- آشنایی با تاریخ ریاضیات

همواره ایجاد انگیزه به هنگام شروع درس، در کلاس درس ریاضی یکی از دغدغه های اساسی ما معلمان ریاضی بوده و هست. اما برای این موضوع نمی توان نسخه ی واحدی پیچید! شرایط اقلیمی، اجتماعی و ویژگی های مبحث مورد تدریس همگی در چگونگی و نوع انتخاب ما تأثیر گذارند. یکی از موضوع هایی که می توان برای رفع این دغدغه مطرح کرده و به آن پرداخت، تاریخ ریاضیات است. در بسیاری از موضوعهای تدریس ریاضی بحث تاریخ ریاضی و مطالعه سیر تکامل اندیشه های ریاضی در دانش آموزان به راحتی ایجاد انگیزه می کند و این امکان را به آنها می دهد که عوامل مؤثر در پیدایش اندیشه های ریاضی را شناسایی کنند و با درک وضع موجود، بستری مناسب برای حرکت به سوی آینده تبیین کنند. گرچه ممکن است مطالعه و بررسی تاریخ ریاضی به تنهایی پاسخگوی تمام چراها و پرسشهای دانش آموزان نباشد اما می تواند به عنوان یکی از ابزارهای مهم در دستان توانای شما معلمان ریاضی برای پاسخگویی به چراهای دانش آموزانتان بکار رود.

۲- ارائه مطالب آموزشی از ساده به دشوار

یکی از دلایلی که بسیاری از دانش آموزان از درس ریاضی بدشان می آید این است که آنها بسیار سخت و مشکل می دانند. به همین خاطر سعی کنید مطالب هر درس را از ساده به مشکل بیان کنید تا اولاً اینگونه دانش آموزان نیز بتوانند با درس و تدریس شما ارتباط برقرار کنند. ثانیاً از نظر روانی نیز چنین موفقیتی باعث می شود که آنها این احساس را که در درس ریاضی ضعیف

هستند و یا و آنرا نمی فهمند نداشته باشند و تلاش کنند تا به موفقیت های بیشتری در این درس دست پیدا کنند.

۳- برقراری رابطه بین مطالب کتب درسی ریاضی با واقعیت های زندگی (کاربرد مطالب)

برای بسیاری از دانش آموزان همیشه این سوال مطرح است که این مطالب ریاضی به چه دردی می خورند و یا چه کاربردی در زندگی دارند؟ به همین خاطر تلاش کنید کاربردهایی از این درسها را که در سطح فهم و درک دانش آموزان این دوره باشد برای آنها بیان کنید. زیرا مطالب هر قدر معنی دارتر و منطقی دارتر جلوه کنند، کنجکاوای دانش آموزان را بیشتر تحریک می کنند و باعث می شوند که دانش آموزان فرصت های یادگیری بیشتری به دست آورند و حتی در بعضی موارد خود به کشف معنی مطالب بپردازند. در نتیجه ضمن فهم بهتر و نیز آشنایی دانش آموزان با کاربرد مطالب گفته شده موجب علاقمندی بیشتر آنها به درس ریاضی می شوید.

ت) هدفهای آموزشی مورد نظر خود را دقیقاً به دانش آموزان بگویید

مواردی را که در پایان تدریستان انتظار دارید دانش آموزان آنها را یاد گرفته باشند (هدفهای رفتاری نوشته شده در طرح درستان) قبل از شروع تدریس به اطلاع آنها برسانید چرا که پژوهشهای انجام گرفته نشان داده است که دانش آموزانی که از هدفهای درس و آموزش مطلع نمی شوند به خوبی دانش آموزانی که معلم پیش از آغاز درس دقیقاً به آنها می گوید که چه انتظاراتی از آنها دارد در پیشرفت درسی موفق نمی شوند.

ث) توجه به اصل «آستانه تحمل» دانش آموزان

سعی کنید که تدریستان طولانی نشود (حداکثر حدود ۲۰ دقیقه) زیرا بیش از این مدت از حد توان و تحمل دانش آموزان در دوره ی راهنمایی خارج است و باعث خستگی و گوش ندادن آنها به تدریس شما می شود.

ج) استفاده از روشهای فعال تدریس و مهارت در اجرای این روشها

استفاده از روشهای فعال در تدریس باعث میشود که کلاس درس ریاضی از آن حالت خشکی و کسالت بار تا حدود زیادی خارج شود و دانش آموزان با فعالیتهای گروهی و ارتباط برقرار کردن با بقیه همکلاسیهای خود در حین تدریس بسیاری از مطالب را خود یاد بگیرند و در بسیاری از موارد اشکالات خود را نیز متوجه شده و با کمک گرفتن از دوستان خود در رفع آنها بکوشند. با استفاده از روشهای فعال تدریس است که دانش آموز لذت یادگیری را می چشد. به قول «جورج پولیا»:

«اگر مزه ی لذت را بچشید به آسانی آن را فراموش نخواهید کرد.»

استفاده از روش تدریس فعال و همگام با روز، روش هایی تدریس معلم را ویژگی خاص می بخشد. بعضی از این روشها عبارتند از: روش همیاری، روش تدریس فعال، روش بارش مغزی، روش ایفای نقش، روش نمایشی، روش بحث گروهی، روش حل مساله، روش استقرایی، روش اکتشافی و... یک معلم علاقمند به آموزش تمامی این روشها را می شناسد و می داند که هر یک را در چه درسی

و در چه کلاسی به کار گیرد و به تعبیری تدریس او بر اساس استاندارد ها ست و تدریس بر اساس استاندارد ها خود نوعی فرایند بهبود کار در آموزش و پرورش است.

ز) وضعیت ظاهری و محیط کلاس درس

شرایط فیزیکی محیط آموزشی نیز در کنار شرایط عاطفی در کارایی و راحتی کار نقش مهمی را ایفا می کند. امروزه شرکت های بزرگ با استخدام متخصصان ((مهندسی انسانی)) و صرف مقادیر زیادی از وقت و هزینه این اطمینان را حاصل می کنند که محیط های فیزیکی ساختمان ها برای فعالیت های ساکنان آنها مناسبند..

به همین ترتیب در طراحی فضاهای آموزشی باید ترتیبی داده شود که موجبات تسهیل در امر تفکر انتقادی و یادگیری فعال فراهم گردد. در حال حاضر با این که به قرن بیست و یکم وارد شده ایم، ولی با قدم گذاردن به کلاس های درس، تصور می کنیم که حداقل صد سال به عقب برگشته ایم. صندلی ها یا نیمکت ها معمولاً در یک صف مستقیم پشت سر هم قرار دارند، به طوری که دانش آموزان به راحتی بتوانند معلم را ببینند بدون این که قادر به دیدن تمام هم کلاسی های خود باشند و فرض بر این است که معلم منبع همه ی چیزهای مهم است. در کلاس های کوچک، می توان وضعیت را به نحوی اصلاح نمود و باعث تبادل افکار بین دانش آموزان گردید. میزها و صندلی ها را می توان به شکل های دایره ای، چهارگوش، U شکل یا نیم دایره مرتب کرد. می توان گفت بهترین محیط کلاس درس، محیطی است که در آن شاگردان به مهمانانی شبیهند که از آنها به خوبی استقبال می شود و معلمان به منزله ی میزبانان مهمان نواز عمل می کنند. از نظر شادابی و نشاط محیط یادگیری در سال های اخیر مباحثی مطرح شده و خوشبختانه گام های اولیه برداشته شده است، اما نیاز به پی گیری و جدیت بیشتری احساس می شود. در این رابطه، نقش مدیران مدارس بسیار اساسی و پررنگ تر از سایر عوامل است زیرا یک مدیر می تواند با در نظر گرفتن سلیقه ها و نیازهای دانش آموزان تغییراتی را در محیط مدرسه ایجاد نماید به نحوی که دانش آموزان احساس رضایت کنند و دلبستگی بیشتری به حضور در محیط مدرسه داشته باشند. البته برای مدارس جدیدالتأسیس در نظر گرفتن مسائل مربوط به ((روانشناسی محیط)) ضرورت تام دارد.

نتیجه:

با توجه به مطالب بالا باید گفت که معلم نمی تواند بدون توجه به انگیزه و علاقه دانش آموزان تدریس را شروع کند چون تدریس تزریق نیست. معلم باید خالق شرایط باشد نه مخلوق شرایط، پس نقطه ی شروع تدریس به هنر مندی خاصی نیاز دارد تا انگیزه ای توأم با هدفمندی و نشاط در دانش آموزان وجود آورد. معلم باید مطلب را به دانش آموز بفهماند اما همیشه لازم نیست همه چیز را بگوید زیرا آنکه همه چیز را می گوید چیز زیادی نخواهد گفت و فقط افسار افکار دیگران را به دست گرفته است نباید قدرت تصمیم گیری و تفکر را از دانش آموز گرفت .

برای یک تدریس موفق معلم باید سعی کند با توجه به امکانات و شرایط موجود استفاده بهینه را در این زمینه ببرد و تلاش کند تا اقداماتی را هم که خود باید برای انجام هر چه بهتر این امر لازم است انجام دهد در حد مطلوب انجام دهد در آن صورت است که با اجرای این دو مهم (وجود امکانات و شرایط لازم و هنر معلم) تمرکز بخشی و آماده سازی دانش آموزان به نحو احسن انجام می پذیرد. و یک آموزش ریاضی در سطح بالا انجام می گیرد.

مراجع و منابع:

- ۱- داودی، فیروز، (۱۳۸۶، آبان ماه)، روش های اداره ی کلاس درس- مهارت های تعامل با دانش آموزان. ماهنامه ی آموزشی، تحلیلی، اطلاع رسانی تکنولوژی آموزشی، تهران، ص ۲۰، ۲۱، ۲۲
- ۲- پاکارد، نیک و ریس، فیل، ۲۰۰۰ نکته کاربردی برای آموزش اثربخش و مدیریت مطلوب کلاس درس. ترجمه ی شهرام، رکسانا و مجد فر، مرتضی، (۱۳۸۶، نیمه اول مهر ماه)، دوهفته نامه ی آموزشی، تحلیلی، اطلاع رسانی رشد معلم، تهران، ص ۶، ۷
- ۳- صفرزاده خسرو شاهی، مهتاب، هدایت بزرگان کوچک، (۱۳۸۶، مهرماه)، ماهنامه رشد آموزش راهنمایی تحصیلی، تهران، ص ۴۶، ۴۷
- ۴- امیری، حمیدرضا، مقاله ی مطالعه ی تاریخ ریاضیات و نقش آن در آموزش ریاضیات. ارائه شده در کنفرانس آموزش ریاضیات شهرکرد، تابستان ۱۳۸۵
- ۵- www.linkestan.com/news/ARTICLEview.asp?key=۹۱۵
- ۶- www.miladteach.persianblog.com
- ۷- www.mmm۹۸۷.mihanblog.com

گروه آموزشی ریاضی راهنمایی ناحیه یک شهرستان شهرکرد، سال تحصیلی ۱۳۸۷-۱۳۸۶